

از رؤیا تا واقعیت معلمی؛ واکاوی تجارب زیسته‌ی یک دانش‌آموخته‌ی دانشگاه فرهنگیان

ساره حق‌خواه^۱، الهام اسداللهی‌فرد^۲، عاطفه برخورداری علی‌آباد^۳

دریافت: ۱۴۰۱/۶/۷ پذیرش: ۱۴۰۱/۸/۱۱

چکیده

هدف از انجام این پژوهش کیفی، واکاوی ویژگی‌های حرفه‌ای بر اساس تجارب زیسته نگارنده^۴ و شناسایی نقاط قوت و ضعف و بهبود شایستگی‌های خود در راستای توسعه حرفه‌ای و نیز علاقه‌مند نمودن دانشجویان به رشته‌ی آموزش ریاضی است. در این روایت پژوهی، برای جمع‌آوری داده‌ها از روش کدگذاری تجاربی که نگارنده در طول دوران زندگی کسب نموده، استفاده شد. روش تحلیل داده‌ها، روش تحلیل مضمون است. در این راستا یافته‌های پژوهش نشان داد که علاقه به ریاضیات در نگارنده ریشه‌ای خانوادگی داشته و نیز دوستان و معلمان در گرایش او به این شغل سهیم بوده‌اند؛ همچنین به تجربیات کسب‌شده در دوران زندگی و طول دوره‌ی آموزشی، توسعه‌ی حرفه‌ای، چگونگی معلمی کردن خود در آینده (صبور، شوخ طبع بودن؛ عدم تحقیر دانش‌آموز)، آرمان‌ها و تعهدات (به‌روز بودن اطلاعات یک معلم و...)، باورهای معلمی (آموزش نحوه‌ی اندیشیدن به دانش‌آموز و...)، چالش‌ها و راه‌حل‌های آنها (مدیریت کلاس شلوغ با مسؤلیت دادن به شاگردان و...)، اصول و نظریات معلمی (هوش‌های چندگانه و...) اشاره نموده و در نهایت عهد می‌بندد که با هدف یادگیرنده مادام‌العمر بودن علمش را به‌روز نگه دارد.

کلمات کلیدی: تجربه‌ی زیسته، توسعه حرفه‌ای، روایت پژوهی، دانشگاه فرهنگیان.

^۱ . استادیار گروه علوم پایه دانشگاه فرهنگیان، تهران. ایران. نویسنده مسؤل، sareh_haghkhhah@yahoo.com

^۲ دبیر آموزش و پرورش شهرستان خشت و کنارتخته. دکتری تخصصی از دانشگاه صنعتی شیراز.

^۳ دبیر آموزش و پرورش شهرستان بافق، دانش‌آموخته کارشناسی رشته آموزش ریاضی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

^۴ پژوهش حاضر براساس پروژه کارنمای نویسنده‌ی سوم در سمت دانشجو معلم روایت شده و سایر نویسندگان به عنوان اساتید راهنما، بر کلیت و چگونگی روند آن نظارت داشتند. لذا منظور از واژه‌ی نگارنده، نویسنده و امثال آن در مقاله، شخص نویسنده سوم می‌باشد.

مقدمه

عرصه‌ی تعلیم و تربیت یکی از مهم‌ترین زیرساخت‌های تعالی همه‌جانبه‌ی کشور و ابزاری جدی در راستای ارتقای سرمایه‌ی انسانی شایسته‌ی کشور در زمینه‌های گوناگون است. بنابراین تحقق آرمان‌های تعالی انقلاب اسلامی ایران همچون احیای تمدن عظیم اسلامی، حضور سازنده، فعال و پیشرو در بین ملت‌ها و کسب آمادگی برای برقراری عدالت و معنویت در جهان در گرو تربیت انسان‌های عالم، متقی و آزاده و خلاق است و این تعلیم و تربیت باید بتواند «حیات طیبه»، «جامعه‌ی عدل جهانی» و «تمدن اسلامی - ایرانی» را تحقق بخشد. در پرتو چنین سرمایه‌ی انسانی تعالی است که جامعه‌بشری آمادگی تحقق حکومت جهانی «انسان کامل» را پیدا می‌کند و در سایه‌ی چنین حکومتی ظرفیت و استعداد‌های بشری به شکوفایی و کمال خواهد رسید (سند تحول بنیادین آموزش و پرورش).

کیفیت تعلیم و تربیت و فرآیند یاددهی یادگیری به شکل صلاحیت‌های معلم در سه حیطه شناختی، عاطفی و مهارتی است و همچنین مهارت‌های لازم و ضروری برای معلم که باید از آن بهره‌مند گردد نیز در سه مرحله کلی شامل: مهارت‌های قبل از تدریس، ضمن تدریس و پس از تدریس است (فیروزی، ۱۳۹۷).

معلمی شغل و حرفه نیست، بلکه ذوق و هنر و توانمندی است. معلمی در قرآن به‌عنوان جلوه‌ای از قدرت لایزال الهی است. در نخستین آیات قرآن که بر قلب مبارک پیامبر اکرم (ص) نازل شد، به این هنر خداوند اشاره شده است: «أَفْرَأَ بِأَسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ...» خداوند، خود را معلم می‌خواند و جالب اینکه معلم بودن خود را بعد از آفرینش پیچیده‌ترین و بهترین شاهکار خلقت، یعنی انسان آورده است. نباید تنها با این توجیه که معلمی شغل انبیا است، از توجه به نیازها و سختی‌هایی که معلمان تحمل می‌کنند، چشم پوشید. اگر معلمی شغل انبیا است، باید این را نیز به خاطر داشت که انبیا بر انسان منت گذارده‌اند. در آیات و حیاتی نیز حقی که آنان بر گردن انسان‌ها دارند، گوشزد شده است. کار معلم با انسان است و انسان به‌عنوان اشرف مخلوقات، پیچیده‌ترین سیستمی است که در طبیعت مشاهده می‌شود. این موجود نه تنها خود پیچیده است، بلکه در جامعه رابطه پیچیده‌تری را بوجود می‌آورد که پیش‌بینی رفتار و سخن گفتن دقیق درباره او را به حداقل می‌رساند. اصولاً سروکار داشتن با انسان کار بسیار سختی است، خصوصاً اگر سروکار با اجتماع انسان‌ها باشد، کار سخت‌تر می‌شود. چون انسان‌ها در اجتماع از نظر روانی، رفتارهای خاصی را از خود نشان می‌دهند که به تهایبی آن رفتارها را از خود بروز نمی‌دهند. برخورد با انسان‌هایی که در یک جا جمع شده‌اند و با هم همسویی می‌کنند و اهداف مشترکی را دنبال می‌کنند و هر کدام شخصیت ویژه‌ای دارند باید بسیار هوشیارانه و ماهرانه باشد که کار هر کسی نیست (فرهنگ، ۱۳۹۸).

هم‌اکنون در سراسر جهان توسعه و کیفیت تربیت معلم مورد توجه زیادی قرار گرفته است. چالش اصلی قرن بیست و یک در خصوص چگونگی کیفیت بخشی به تعلیم و تربیت معلمان این است که سازمان‌های تربیت معلم باید چگونه باشند تا معلمان تربیت کنند که بتوانند در محیط‌های آموزش و یادگیری پیچیده کنونی، دانش‌آموزان با نیازهای متنوع آموزشی را حمایت کنند (هلگولد^۱، ناسهیم - بیور کویک^۲ و استرم^۳، ۲۰۱۵).

دانشگاه یکی از محیط‌های اجتماعی است که دانشجویان، بسیاری از زمان خود را در آن صرف می‌کنند و به لحاظ آموزشی، انگیزشی و مهارتی، تأثیر زیادی از آن می‌پذیرند (کازمی، نادری، هاشمی، میکائیلی، ۱۳۹۵). دانشگاه فرهنگیان به عنوان دانشگاهی آزمایشی و وسیع و با مخاطبان زیاد و رشته‌های متعدد آموزشی و اختصاصاً درسی و تربیت‌کننده معلمان آینده کشور در کنار رسالت و مأموریت‌های خویش در عرصه‌های پژوهشی نیز رو به توسعه و رشد است که در قالب مجلات علمی تخصصی، علمی ترویجی و علمی پژوهشی متبلور شده است (خنیفر، ۱۳۹۸).

یکی از اهداف آموزش ریاضی، پرورش توانایی‌های ذهنی و فکری دانش‌آموز است و مهم‌ترین وظیفه آن، تربیت دانش‌آموزی است که بتواند با اتکا به نفس بیندیشد؛ بنابراین منظور اصلی آموزش ریاضی عبارت است از توسعه‌ی قدرت درک و فهم و استدلال و پرورش تفکر علمی و ایجاد آفرینش‌های فکری در متعلم. ریاضیات یکی از نعمت‌های زیبای الهی است که از طرف خداوند در

^۱ Helgevold

^۲ Næsheim-Bjørkvik

^۳ Østrem

این دنیا بر انسان هوشمند و خلاق هدیه شده است و بازگوکننده آن است که فعالیت و استعداد آدمی پایان‌ناپذیر است. پس بایستی در آموزش آن بیش از پیش کوشید (صفاری، ۱۳۹۶).

متأسفانه، در حال حاضر، گرایش دانش‌آموزان به آموزش رشته‌ی ریاضی بسیار کاهش یافته و باید درصدد راه‌حلی برای رفع این مشکل بود. از آنجا که تجارب پیشین و احساس تعهد دانشجو معلمان هنگام ورود به دوره تحصیلی، نیازهای احساس شده آنها در ارتباط با حرفه معلمی، و انگیزه‌های درونی و ادراک آنها از حرفه معلمی است که تعیین‌کننده آن چیزی است که آنها در جستجوی یادگیری آن و حل مسائل مرتبط با آن هستند (طلایی و گندمی، ۱۳۹۴)، شاید بررسی دلایل ورود به دانشگاه فرهنگیان و انتخاب رشته آموزش ریاضی با واکاوی تجارب زیسته دانشجو معلمان بتواند راه‌گشایی برای حل معضل فوق باشد.

پژوهش‌های پدیدارشناسانه مختلفی در زمینه دانشگاه فرهنگیان انجام شده‌است، اما توجه به تحقیقات مبنی بر تجارب شخصی دانشجو معلمان در راستای توسعه حرفه‌ای آنها بسیار حائز اهمیت است. مثلاً در پژوهشی تحت عنوان «معلمان‌های من»؛ به تجربه زیسته یک دانش‌آموزته‌ی دانشگاه فرهنگیان پرداخته شده است. نویسنده تجارب کسب شده در خوابگاه، مطالعه زندگینامه بزرگان تعلیم و تربیت، مطالعات درسی و غیردرسی، بهره‌گیری از اساتید خبره، شرکت در کارگاه‌های آموزشی، برگزاری نمایشگاه‌های علمی و فرهنگی در دانشگاه، اعطای مسؤولیت به دانشجو معلمان، برگزاری سفرها و مرام مذهبی متعدد، قرائت سوگندنامه و... را از عوامل مؤثر در حرفه‌ای شدن خود دانسته و به بیان برخی از مشکلات و کمبودهای دانشگاه می‌پردازد (روستا و اناری‌نژاد، ۱۳۹۹).

مقانی نیز در پژوهش خود که با هدف تدوین گزارشی از تجارب زیسته شخص نگارنده از تحصیلات مقدماتی و دانشگاهی خود به‌عنوان دانشجو معلم در دانشگاه فرهنگیان و بررسی چالش‌های پیش رو و تعهدات حرفه‌ای خود قبل ورود به حوزه تدریس انجام داده، اذعان می‌دارد که دانشجو معلمان با بررسی و نکته‌سنجی تجارب تحصیلی و کارورزی، به معلمان کارآمد با روش‌های تدریس نوین تبدیل خواهند شد. همچنین معلمانی که اطلاعات خود را همواره به‌روز می‌کنند، موقعیت‌ها را به چالش می‌کشند و مسائل را تحلیل می‌کنند بهتر می‌توانند مشکلات دانش‌آموزان را شناسایی کرده و آنها را در یادگیری یاری کنند (مقانی، ۱۳۹۹). در تحقیقی دیگری که با هدف بررسی و واکاوی روایت‌های تحصیلی یک دانشجو معلم جهت تقویت و توسعه حرفه‌ای انجام پذیرفت، یک مدل تحلیلی - استنباطی ارائه شده است که حاکی از عملکرد دانش‌آموز، ارزشیابی، فرهنگ، محیط آموزشی، هویت حرفه‌ای معلم، عملکرد اولیا مدرسه، آموزش و پرورش، دوست و محیط زیست است (پالانی جافی و سلیمانی، ۱۳۹۹).

همچنین پژوهشی تحت عنوان «تجربه زیسته من در دانشگاه فرهنگیان برای معلم شدن» به‌عمل آمده که هدف از انجام آن بیان و تحلیل تجارب معلمی نگارنده از تحصیل در دانشگاه فرهنگیان بوده و شامل مجموعه‌ای از علل و انگیزه‌های او برای انتخاب و ورود به شغل معلمی، تجربیات کسب‌شده در طول دوره‌ی تحصیلی و تجربیات طول دوره‌ی آموزشی، کارورزی، فرصت‌های یادگیری، تجربیات پیشین، تشریح معلمی کردن خود در آینده، تعهدات حرفه‌ای نگارنده و... می‌باشد (اناری نژاد و حاتمی، ۱۳۹۷).

نویسنده در نظر دارد دانش‌آموزانی را تعلیم دهد تا در آینده‌ای نه چندان دور درخت زحماتش به ثمر بنشیند و با دیدن آنها در پست و مقام‌های والا احساس غرور و سربلندی کند و هیچ چیز انگیزه‌ی او را برای تعلیم و تربیت از بین نخواهد برد. در جهان امروزی بزرگ‌ترین سرمایه برای هر کشور دانش‌آموزان آن است. این دانش‌آموزان هستند که می‌توانند آینده‌ی هر مرز و بوم را رقم بزنند. بهترین کار مجهز کردن آنها به اطلاعات کامل است و در این راه معلم بزرگ‌ترین وظیفه را داراست تا اطلاعات را به نحو احسن در اختیار شاگردانش قرار دهد. با توجه به دنیایی که امروز در آن زندگی می‌کنیم، دنیایی که مبادله اطلاعات بسیار سریع و آسان است و نیاز به داشتن اطلاعات واقعی برای پذیرفتن اطلاعات غیرواقعی و ساختگی بسیار ضروری است، معلم نیز باید از اطلاعات سودمند و قابل استفاده بهره‌ای بسیار داشته باشد. بنابراین در این پژوهش نگارنده تصمیم دارد به‌عنوان دانش‌آموزته‌ی دانشگاه فرهنگیان، تجاربی را که در راستای توسعه‌ی حرفه‌ای خود در طول زندگی کسب کرده واکاوی نماید و همچنین مهارت‌هایی که از معلمان و استادان خود آموخته و شاکله‌ی شغلی وی را بوجود آورده است، توصیف کند. هر چند این تجارب حرفه‌ای برای هر شخص منحصر به فرد است، ولی به‌اشتراک گذاشتن آنها می‌تواند راهنمایی جهت روشن شدن مسیر معلمی برای سایرین باشد و موجب ایجاد علاقه برای انتخاب رشته‌ی ریاضی در دانش‌آموزان شود؛ همچنین دانشجویان آموزش ریاضی را به رشته‌ی انتخابی خود علاقه‌مندتر کند.

روش شناسی پژوهش

در انجام این پژوهش در ابتدا نگارنده تجارب خویش را که در معلم شدنش تأثیر داشته، در قالب روایت‌هایی نگاشته است (ضمیمه ۱). پیشینه روایت و روایت‌گری به قدمت خود انسان است. زیرا در بستر تاریخ هرچیزی که به نوعی در انسان رهیافتی برای کسب یا فهم معنا بوده است، مجموعه‌ای از استنادات کلامی و غیر کلامی است که در ذیل انواع متن‌ها، روایت‌ها و زیست‌انگاری‌ها قرار می‌گیرند. از این رو می‌توان اذعان داشت که پژوهش‌روایی اولین و قدیمی‌ترین شکل پژوهش است (پترا^۱، ۲۰۱۰).

روایت پژوهی اصطلاحی است که از ۱۹۶۹ به معنای شاخه‌ای از پژوهش ادبی ناظر بر تحلیل روایت و خصوصاً اشکال روایت و انواع راوی باب شده است. علم روایت به‌عنوان نظریه‌ای مدرن، عمدتاً با ساختارگرایی اروپایی مرتبط است هرچند که بررسی‌های قدیمی اشکال و صنایع روایی از دوران بوطیقای ارسطو را نیز آثار مربوط به علم روایت و روایت پژوهی می‌توان دانست (آقایی میدی، ۱۳۹۲).

پژوهش‌روایی روشی است برای فهم تجربه که به طور متقابل با همکاری محقق و مشارکت‌کننده، در طول زمان، در مجموعه‌ای از مکان‌ها و در یک تعامل اجتماعی حاصل می‌شود. لذا محقق با زیستن و بازگویی داستان‌های مرتبط با تجربیات زندگی افراد که به صورت فردی و جمعی است به کاوش می‌پردازد. از این رو، پژوهش‌روایی به فرآیند جمع‌آوری اطلاعات از راه داستان‌سرایی اطلاق می‌شود. در واقع پژوهش‌گری که از این رویکرد بهره می‌گیرد، روایتی از تجربه را به تصویر می‌کشد (شعبانی ورکی، ۱۳۸۵).

داده‌های پژوهش از طریق کدگذاری تجارب نوشته شده در قالب روایت، جمع‌آوری شده و با تحلیل آنها به روش تحلیل مضمون، ابتدا مضامین پایه و سپس مضامین سازمان‌دهنده سطح ۱ و ۲ و مضامین فراگیر استخراج شدند.

جهت اعتباربخشی پژوهش حاضر، در ابتدا روایت تجارب زندگی نگارنده تا فارغ‌التحصیلی او به شکلی دقیق نگارش و شرح داده شده (چندسوسازی داده‌ها)؛ همچنین روایات و تحلیل‌های انجام گرفته در اختیار همکاران قرار گرفت و آنها نیز نظرات خود را بیان نمودند (بررسی همکار). در نهایت از فردی آگاه به روش تحقیق (استاد راهنما) خواسته شد تا مراحل پژوهش را مورد بازبینی قرار دهند (ناظر بیرونی).

یافته‌های پژوهش

براساس نتایج حاصل از بکارگیری روش تحلیل مضمون، ابتدا ۷۵ کد اولیه استخراج گردید (ضمیمه ۲) و سپس در قالب ۶ مضمون سازمان‌دهنده سطح ۱ شامل «ریشه‌ی انتخاب و برگزیدن شغل معلمی و علاقه به آن، تجارب کسب‌شده از دوران دانشگاه و مدرسه درباره‌ی نکات مثبت و مورد انتظار نحوه‌ی تدریس و برخورد معلمان، فواید استفاده از روش‌های خلاقانه در تدریس، تجارب کسب‌شده از دوران دانشگاه و مدرسه درباره‌ی نکات منفی و دور از انتظار نحوه‌ی تدریس و برخورد معلمان، تجربه‌ی تدریس مطالب با روش‌های متفاوت و فواید آن در دوران مدرسه و دانشگاه، تجارب کسب‌شده در دانشگاه و آماده‌شدن برای حضور در مدرسه به عنوان معلم» و ۳ مضمون سازمان‌دهنده سطح ۲ شامل «تجربه‌ی تدریس، تجارب بدست آمده از دوران تحصیل، چگونگی رسیدن به هدف و تعیین علاقه» سازماندهی شدند که در ادامه به آنها پرداخته می‌شود. مضامین نامبرده همراه با کدهای مربوطه در جدول ۱ قابل مشاهده‌اند.

جدول ۱. کدها و مضامین استخراج شده

مضمون فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده سطح ۲	مضامین سازمان- دهنده سطح ۱	مضامین پایه
	چگونگی رسیدن به هدف و تعیین علاقه	ریشه‌ی انتخاب و برگزیدن شغل معلمی و علاقه به آن	موروثی بودن علاقه دانشجوی به ریاضیات ۱ آموزش مطالب توسط دانشجو به دوستش در دوران ابتدایی ۲ مؤثر بودن معلمان در انتخاب این شغل توسط دانشجو ۲۹ تعریف دوستانم از نحوه‌ی بیان و تدریس ۳۸ تعریف و تمجید معلم از دانشجو ۳۹ علاقه‌مندی به تدریس با تشویق دوستان و معلمانم ۴۳
از رویا تا واقعیت معلمی	تجارب بدست آمده از دوران تحصیل	تجارب کسب شده از دوران دانشگاه و مدرسه درباره‌ی نکات مثبت و	اهمیت رفتار معلم از نظر دانشجو ۳ اهمیت پوشش معلم از نظر دانشجو ۴ الگو بودن و مورد توجه بودن معلم از نظر دانشجو ۵ اهمیت دادن معلم به نوع ادب و تربیت دانش-آموزان ۶ التزام داشتن رفتار مهربان با دانش‌آموزان به جای رفتار خشک و جدی ۷ در نظر گرفتن شرایط خاص برخی از دانش-آموزان توسط معلم ۸ مشاوره دادن و راهنمایی خانواده‌ی دانش‌آموز توسط معلم ۹ اهمیت عدم تفاوت قائل شدن بین دانش‌آموزان توسط معلم ۱۰

<p>صبور بودن معلم ۱۱</p> <p>تشویق دانش آموزان و انگیزه دادن به آنها برای شرکت در مسابقات قرآنی ۱۲</p> <p>شاد و سرزنده بودن معلم ۱۴</p> <p>برقراری تعادل بین جدیت و شوخ طبعی توسط معلم ۱۵</p> <p>یکتواخت و کسل کننده نبودن نبودن کلاس توسط معلم ۱۶</p> <p>گروه بندی دانش آموزان توسط معلم ۱۷</p> <p>تأثیر معلم بر افزایش انگیزه دانش آموزان و موفقیت آن‌ها ۲۱</p> <p>فداکاری و از خود مایه گذاشتن معلم ۲۲</p> <p>سنجیدن جوانب مختلف، گرفتن بهترین تصمیم و عدم قانون گذاری خشک توسط معلم ۲۳</p> <p>داشتن تعادل در برقراری ارتباط با دانش آموزان و عدم تفریط و افراط ۲۷</p> <p>خشک نبودن رفتار معلم و با شور و نشاط بودن او ۳۵</p> <p>تشویق دانش آموزان به یادگیری با رفتار مناسب ۳۶</p> <p>فداکاری یک معلم و تلاش برای پیشرفت دانش آموزان بدون داشتن دغدغه‌ی مالی ۴۱</p> <p>اهمیت دادن معلم به خستگی دانش آموزان و تلاش برای رفع آن ۴۲</p> <p>تلاش مدیر برای پیشرفت دانش آموزان ۴۴</p> <p>داشتن نظم ۴۶</p> <p>داشتن برنامه ریزی دقیق ۴۷</p> <p>مسئولیت پذیر بودن ۴۸</p>	<p>مورد انتظار نحوه‌ی تدریس و برخورد معلمان</p>		
---	---	--	--

<p>اهمیت موضوع تربیت دانش‌آموزان و برتری آن</p> <p>نسبت به تدریس مباحث کتاب ۴۹</p> <p>تفاوت قائل شدن برای تدریس مجازی و حضوری ۶۱</p> <p>داشتن خلاقیت در تدریس ۶۲</p> <p>برقراری ارتباط مناسب با دانش‌آموزان ۶۳</p> <p>دادن انگیزه به دانش‌آموزان برای یادگیری ۶۴</p> <p>استفاده از لوازم مناسب برای بهبود تدریس ۷۰</p>			
<p>تقویت دانش‌آموزان با فعالیت در گروه‌های</p> <p>درسی ۱۸</p> <p>مسئولیت‌پذیر شدن دانش‌آموزان ۱۹</p> <p>کمک کردن دانش‌آموزان به یک‌دیگر ۲۰</p>	<p>فواید استفاده از روش‌های خلاقانه در تدریس</p>		
<p>عدم رفتار مناسب مدیر و ترسیدن دانش‌آموزان از او ۲۴</p> <p>مهربانی بیش از حد مدیر ۲۵</p> <p>تفاوت قائل شدن مدیر در برخورد با دانش‌آموز قوی و ضعیف ۳۰</p> <p>رفتار ناپسند مدیر با دانش‌آموز ضعیف ۳۱</p> <p>تحقیر دانش‌آموز ضعیف توسط مدیر در برابر دیگران ۳۲</p> <p>خشونت و عدم رفتار مناسب مدیر ۳۳</p> <p>هدر رفتن تلاش مدیر برای پیشرفت دانش‌آموزان به دلیل رفتار نامناسب ایشان ۳۴</p> <p>تهدید دانشجویان برای تقلب نکردن ۵۱</p> <p>انتخاب راه نادرست برای هدایت دانشجویان و لزوم اصلاح آن ۵۲</p>	<p>تجارب کسب شده از دوران دانشگاه و مدرسه درباره‌ی نکات منفی و دور از انتظار نحوه‌ی تدریس و برخورد معلمان</p>		
<p>داشتن تجربه‌ی تدریس در دوران مدرسه ۳۷</p>			

<p>برطرف کردن اشکالات دانش آموزان توسط دانشجو در دوران مدرسه ۴۰</p> <p>مؤثر بودن ارائه‌ها در افزایش کیفیت سخنوری و کاهش اضطراب ۵۳</p> <p>تجربه‌ی تدریس در دانشگاه ۵۴</p> <p>استفاده از طرح درس، روش‌های خلاقانه و دست‌سازها برای تدریس ۵۶</p>	<p>تجربه‌ی تدریس</p> <p>مطالب یا روش‌های متفاوت و فواید آن در دوران مدرسه و دانشگاه</p>	<p>تجربه‌ی تدریس</p>	
<p>آموزش داشتن تفکر نقاد به دانشجویان ۵۵</p> <p>کاهش استرس با تدریس در دانشگاه ۵۷</p> <p>وجود رقابت سالم در دانشگاه و پیشرفت دانشجویان ۵۸</p> <p>داشتن تجربه‌ی کارورزی مجازی و حضوری ۵۹</p> <p>برنامه‌ی کارورزی ۱ و اهداف آن ۶۰</p> <p>برنامه‌ی کارورزی ۲ و اهداف آن ۶۵</p> <p>برنامه‌ی کارورزی ۳ و اهداف آن ۶۷</p> <p>پیدا کردن نقاط ضعف در تدریس‌ها و بهبود آن‌ها ۶۸</p> <p>راهنمایی و کمک‌های استاد راهنما برای تدریس بهتر ۶۹</p> <p>تثبیت نقاط قوت و بهبود نقاط ضعف ۷۱</p> <p>برنامه‌ی کارورزی ۴ و اهداف آن ۷۲</p> <p>مؤثر بودن واحد کارورزی در دانشگاه ۷۳</p> <p>کسب تجارب مختلف در کارورزی ۷۵</p>	<p>تجارب کسب شده در دانشگاه و آماده‌شدن برای حضور در مدرسه به عنوان معلم</p>		

بر اساس نتایج حاصل، شبکه مضامین داده‌های بدست آمده، در قالب شکل ۱ نشان داده شده است:

شکل ۱. شبکه مضامین استخراج شده از داده‌های بدست آمده

۱. چگونگی رسیدن به هدف و تعیین علاقه

نگارنده با تأمل عمیق در زندگی خود، ریشه و دلیل گرایش به شغل دبیری ریاضی را دریافت. به بیان او پدر، خواهر و اکثر اقوام پدری‌اش در رشته ریاضی به تحصیل پرداخته و از این رو متوجه شد که ریشه‌ی این هدف بسته به ویژگی ارثی و خانوادگی او است. به علاوه با تفکر بر دوران زندگی خود دریافت که تعریف و تمجیدهای دوستان و نیز معلمانش بسیار در گرایش او به شغل معلمی مؤثر بودند و باعث شدند او راه واقعی خود را پیدا کند؛ نویسنده در این باره می‌گوید: "در تمام طول دوره‌ی راهنمایی هر موقع امتحان ریاضی داشتیم، شب قبلش دوستانم به خانه‌ی ما می‌آمدند تا به آنها ریاضی یاد بدهم. در آن موقع بسیار برایم مهم بود که چگونه درس می‌دهم و آیا بچه‌ها درس را به خوبی می‌فهمند یا نه و همیشه از دوستانم می‌پرسیدم که یاد گرفتید؟ خوب توضیح دادم؟ و دوستانم همیشه مرا تشویق کرده و واقعاً از طرز بیانم تعریف می‌کردند. به یاد دارم که دوستانم در محورهای مختصات خیلی مشکل داشتند، روزی به خانه‌ی ما آمدند و من این مبحث را به آنها آموزش دادم، آنها به من می‌گفتند: چقدر تو این مطلب رو خوب گفتی، چقدر آسان بوده و ما نمی‌فهمیدیم."

۲. تجارب بدست آمده از دوران تحصیل

نگارنده با تفکر بر دوران تحصیل و دقت کردن بر نوع رفتارهای مثبت و منفی معلمان، تجارب بسیار زیاد و خوبی کسب کرد. او دریافت که معلمان و اساتید دوران تحصیلش چه ویژگی‌های مثبت، منفی و اثرگذاری داشته‌اند و چقدر نوع رفتارها با یکدیگر متفاوت است. برای نمونه او به برخی از ویژگی‌های مثبت معلمان مانند: شاد و سرزنده بودن، برقراری تعادل بین جدیت و شوخ‌طبعی، یکنواخت و کسل‌کننده نبودن کلاس، برقراری ارتباط مناسب با دانش‌آموزان، دادن انگیزه به دانش‌آموزان برای یادگیری اشاره کرد. به عنوان مثال، نویسنده می‌گوید: "در سال سوم راهنمایی معلمی داشتند که بسیار مهربان و فداکار بوده و از دانش‌آموزانی که توانایی خرید کتاب و یا پرداخت هزینه‌ی کلاس را نداشتند، پولی دریافت نمی‌کرده‌است؛ همچنین در دانشگاه استادی داشتند که در مسؤلیت‌پذیری، وجدان‌کاری و برنامه‌ریزی دقیق بی‌نظیر بودند." از این رو معتقد است که او نیز در جایگاه معلم باید از این ویژگی‌ها به بهترین شکل الگوبرداری کند.

علاوه بر این برخی ویژگی‌های منفی که باید از آنها حذر کند، اعم از: تفاوت قائل شدن مدیر در برخورد با دانش‌آموز قوی و ضعیف، تحقیر دانش‌آموز ضعیف توسط مدیر در برابر دیگران، تهدید دانشجویان برای تقلب نکردن را استخراج نمود. او در این باره

بیان می‌کند: "دانش آموزان ضعیف بسیار از مدیر مدرسه متضرر بودند و از او می‌ترسیدند؛ زیرا او دانش آموزان ضعیف را در برابر بقیه تحقیر کرده و حتی یک‌بار جلوی همه به یک دانش آموز سیلی زده است".

همچنین او متوجه شد که معلمانی که از روش‌های خلاقانه در تدریس خود بهره می‌بردند چقدر موفق بودند و لازم است آنها را سرلوحه‌ی کار خود قرار دهد؛ مثلاً دانش آموزان را به کمک به یکدیگر تشویق کند و یا حس مسؤلیت‌پذیری را در آنها تقویت کند.

۳. تجربه‌ی تدریس

داشتن تجربه برای تدریس در موفقیت یک معلم بسیار اثرگذار است. نگارنده در روایات خود ذکر کرد که او در دوران مدرسه تجارب تدریس بسیاری داشته و همواره به آموزش مطالب به دوستان و هم کلاسی‌های خود می‌پرداخت و اشکالات آنها را برطرف می‌نمود. همچنین به ارائه و تدریس در واحدهای مختلف دانشگاه اشاره کرده و بر این باور است که هر واحد درسی نیاز به ارائه‌ی مطالب براساس هدف ویژه‌ی می‌باشد و این موضوع موجب آشنایی او با انواع راه‌های خلاقانه، طرح درس‌ها و دست‌سازها شده است. نویسنده به نقل از استاد درس شیوه‌های تدریس می‌گوید: "اگر شما به عنوان معلم یک قسمتی از کتاب را درس ندهید اشکال زیادی ندارد؛ اما خودتان را موظف بدانید که به معنای واقعی کلمه، انسان تربیت کنید و فکر نکنید که شما در جایگاه معلم ریاضی فقط باید ریاضی تدریس کنید و در تربیت بچه‌ها دخالتی نداشته باشید".

همچنین نگارنده یادآور شد: "به یاد دارم که در درس روش‌ها و فنون تدریس، گروه‌بندی شده و هر گروه باید یک مبحث ریاضی را با روش‌های متفاوت تدریس می‌کرد و پس از تدریس، استاد کارمان را مورد نقد قرار می‌دادند و نیز از دوستانمان می‌خواستند ما را نقد کنند و واقعاً درس مفیدی بود".

او نیز به برنامه‌های کارورزی در طول ۴ ترم متوالی اشاره کرده و اهداف هر یک را ذکر نموده و معتقد است که کارورزی درسی بسیار اثرگذار در حیطه‌ی معلمی بوده و موجب شده تا بسیاری از نقاط ضعف و قوت خود را در راستای توسعه‌ی حرفه‌ای‌اش بیابد.

بحث و نتیجه‌گیری

این مقاله بمنظور بیان تجربه‌ی زیسته‌ی یکی از دانش‌آموختگان دانشگاه فرهنگیان، طراحی و اجرا شد. در این مسیر پژوهشگر از روایت‌پژوهی بهره گرفت. او در ابتدا به دلیل انتخاب رشته‌ی ریاضی و سپس شغل معلمی اشاره نمود و ریشه‌ی آن را موروثی دانست و به تأثیر تشویق و تمجیدهای دوستان و معلمانش نیز اشاره نمود؛ همچنین خاطرات خود را از دوران مدرسه و معلمان فوق‌العاده‌اش و نیز دانشگاه و اساتید ماهر بیان نمود و آنها را مشوق خود در انتخاب شغل مقدس معلمی دانست.

او تجارب تدریس خود را از دوران مدرسه و دانش‌آموزی تا دوران دانشگاه و دانشجویی ذکر کرده و معتقد بود بازخوردهایی که دریافت کرده، او را از درست بودن مسیر انتخاب خود مطمئن کرده است؛ همچنین از فواید بسیار ارائه و تدریس در واحدهای مختلف دانشگاه بویژه کارورزی سخن گفت و معتقد بود که این موارد موجب دریافت نقاط قوت و ضعف برای رسیدن به توسعه‌ی حرفه‌ای او شده‌اند.

براساس تجارب شرح داده شده در قسمت یافته‌ها، نگارنده راه معلمی خود را این‌گونه ترسیم می‌کند: «اکنون در جایی ایستاده‌ام که تا معلم شدن فاصله‌ای نیست، اگر بخواهم معلمی کردن خود در آینده را شرح دهم؛ باید بگویم که من بعد از گذراندن ۸ ترم در دانشگاه فرهنگیان و بدست آوردن تجارب مختلف در زمینه‌های روانشناسی، آموزشی، نظریات و روش‌های تدریس و ... سعی خواهم کرد: معلمی خوش‌رو و خوش‌خلق باشم و ارتباط مناسبی با دانش‌آموزانم داشته باشم، شروع کلاس را نام و یاد از خدا قرار داده و در کنار تدریس درس ریاضی، دانش‌آموزان را با مسائل دینی نیز آشنا کنم، با تمام وجود در راه رشد و تعالی دانش‌آموزان نه تنها از حیث آموزش بلکه پرورش تمامی حسنات؛ همچون: استقلال، عزت نفس، آزادی، اعتقادات، دفاع از میهن و ناموس کوشا باشم، حق اظهار نظر و انتقاد با رعایت احترام در کلاس وجود داشته باشد و در تدریس‌هایم حداکثر استفاده را از انواع بازی‌های مرتبط، تکنولوژی و دست‌سازهای جذاب داشته باشم».

او نیز باور داشت که یک معلم موظف است به طور مستمر در حال یادگیری باشد و همواره اطلاعات خود را به‌روز کند و از آن‌جایی که بزرگ‌ترین الگوی دانش‌آموزان است باید به لحظه لحظه اعمال و حرکات و صحبت‌های خود دقت نماید. همچنین

روش معلم در تربیت، باید عمل به علم باشد؛ یعنی به چیزی که دیگران را به آن امر می‌کند، عامل باشد و نیز معتقد بود که یادگیری نیازمند میل و رغبت شاگرد به آموختن و ایجاد انگیزه است.

به اعتقاد نویسنده، اصول و قوانین، راهنمای شغل معلمی است و به کارهای معلم نظم می‌بخشد. قطعاً تأثیر اصول و قوانین در شغل معلمی با توجه به پیچیدگی و سختی کار می‌تواند بیش از سایر حرفه‌ها باشد، بنابراین یک معلم برای تدریس و مدیریت بهتر کلاس باید اصول و قوانین را رعایت کند؛ اما استفاده از اصول باید در حد اعتدال بوده و به نوعی نباشد که با تأکید بیش از حد بر اصول و نظریه‌های از پیش تعیین شده، خلاقیت را از کلاس درس بگیرد. در این راستا نمونه‌هایی از اصول و نظریات یادگیری اعم از: «هوش‌های چندگانه، اهداف آموزشی بلوم، منطقه رشد تقریبی، رویکرد ساخت‌گرایی و شناخت‌گرایی» را بیان نمود.

علاوه بر این نگارنده اظهار داشت که یکی از آرمان‌های او این است که چنان آموزشی برای دانش‌آموزان خود فراهم آورد تا باعث رشد و پیشرفت آنها شده و با مشاهده آنان در موقعیت‌های اجتماعی و شغلی موفق، مطمئن شود که رسالتش را بدرستی انجام داده‌است. همچنین او به برخی چالش‌های حرفه‌ی معلمی اعم از تدریس در کلاس شلوغ و چگونگی کنترل آن اشاره کرد و برای آن راه‌حلی چون مسؤولیت دادن به دانش‌آموزان ارائه داد. در آخر نیز متعهد شد که به‌عنوان یک یادگیرنده‌ی مادام‌العمر همواره در راه عمل به علم قدم بردارد و به برخی از برنامه‌های آینده خود اعم از: ادامه تحصیل در رشته‌ی ریاضی، آموزش تولید محتوا، نگارش مقالات متنوع و مفید و ... اشاره کرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- آقایی میبدی، فروغ. (۱۳۹۲). پیش‌درآمدی بر مطالعه روایت و روایت پژوهی. *کهن‌نامه ادب‌پارسی*. دوره ۴ شماره ۳. ۱-۱۹.
- اناری‌نژاد، عباس و حاتمی آباد شاپوری، زهرا. (۱۳۹۷). تجربه زیسته من در دانشگاه فرهنگیان برای معلم شدن. *فصلنامه علمی - ترویجی آموزش پژوهی*. دوره ۴ شماره ۱۶. ۱۶-۳۵.
- پالانی جافی، ویدا و سلیمانی، عادل. (۱۳۹۹). از روایت پژوهی تا توسعه حرفه‌ای یک دانشجو معلم. *فصلنامه علمی رهیافت‌های نوین در مطالعات اسلامی*. دوره ۲ شماره ۵. ۷۱-۱۰۶.
- خنیفر، حسین. (۱۳۹۸). سخن رئیس محترم دانشگاه فرهنگیان. *پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی*. دوره ۱ شماره ۱. ۱-۱.
- روستا، زهرا و اناری‌نژاد، عباس. (۱۳۹۹). *معلمان‌های من؛ تجربه زیسته یک دانش‌آموخته‌ی دانشگاه فرهنگیان*. پنجمین همایش ملی تربیت معلم. تهران. ۸۶۰-۸۷۰.
- شعبانی ورکی، بختیار. (۱۳۸۵). *منطق پژوهش در علوم تربیتی و اجتماعی: جهت‌گیری نوین*. مشهد: انتشارات به‌نشر.
- صفاری، رویا. (۱۳۹۶). *بررسی نقش خلاقیت در آموزش ریاضی. کنگره بین‌المللی بهبود مدیریت و نظام آموزشی ایران*. تهران.
- طلایی، ابراهیم و گندمی، فهیمه. (۱۳۹۴). واکاوی "الگوی کارآموزانه تربیت معلم" در دانشگاه آکسفورد و ارائه دلالت‌هایی برای نظام تربیت معلم ایران. *فصلنامه تعلیم و تربیت*. شماره ۱۲۴. ۳۱-۶۸.
- فرهنگ، غزاله. (۱۳۹۸). *نام‌گذاری روز معلم. نشریه فرهنگی دانشگاه رسام*. شماره ۴. ۴-۵.
- فیروزی، فاطمه. (۱۳۹۷). *مهارت‌های معلمی و تأثیر آن در آموزش و یادگیری دانش‌آموزان*. دومین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی. مشهد.
- کاظمی، سیده فاطمه؛ نادری، حبیب‌الله؛ هاشمی، سهیلا و میکاییلی، فرزانه. (۱۳۹۵). *محیط اجتماعی و خلاقیت: بررسی تأثیر جو دانشگاه بر پیشرفت خلاقانه‌ی دانشجویان*. *پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی*. دوره ۶ شماره ۲۲. ۴۷-۶۶.
- ممقانی میاندوآب، پریرخ. (۱۳۹۹). *تجارب زیسته دانشجو معلمان از دوران مدرسه تا دانشگاه، چالش‌ها و تعهدات حرفه‌ای*. پنجمین همایش ملی تربیت معلم. تهران. ۱۳۰۱-۱۳۰۴.
- Helgevold, N., Næsheim-Bjørkvik, G. & Østrem, S. (۲۰۱۵), Key focus areas and use of tools in mentoring conversations during internship in initial teacher education, *Teaching and Teacher Education*, ۴۹, ۱۲۸-۱۳۷.
- Petra, M H. (۲۰۱۰), Narrative as Inquiry, *The Journal of Educational Research*, ۱۰۳(۲), ۷۲-۸۰.